

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 9.6.2004
KOM(2004) 416 lõplik
Volume I

**KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE JA EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE**

“Euroopa keskkonna ja tervise tegevuskava aastateks 2004-2010”

{SEK(2004) 729 }

**KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE JA EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE**

“Euroopa keskkonna ja tervise tegevuskava aastateks 2004-2010”

SISUKORD

Parem tervis puhtamast keskkonnast - väljakutse tulevikuks	4
Tegevuskava lähtekohad	4
Tegevuskava põhielemendid	5
Kuidas tegevuskava rakendatakse?	8
Rahvusvaheline mõõde – keskkonna- ja tervisealane ministrite konverents Budapestis.....	8

TEHNILISED LISAD

I LISA

Tegevus aastatel 2004-2010

Teabe liikumise parandamine tervikliku keskkonna- ja tervisealase teabesüsteemi arendamise kaudu.....

Teadmistelünga täitmine, tugevdades keskkonna- ja tervisealast uurimistööd ning tegeldes esile kerkivate probleemidega.....

Vastus: poliitika ülevaatamine ning teabevahetuse parandamine

Teadlikkuse tõstmise, riskikommunikatsiooni, koolituse ja hariduse edendamine

Riskide vähendamise poliitika ülevaatamine ja kohandamine.....

II LISA: KONSULTATSIOONIPROTSESS: nimekiri organisatsioonidest, kellega peeti nõu tegevuskava väljatöötamisel.....

Tegevuskava väljatöötamise koosolekute nimekiri.....

III LISA: PEAMISTE TEGEVUSKOGUMITE RAKENDAMISE AJARAAMISTIK.....

SÕNASTIK

PAREM TERVIS PUHTAMAST KESKKONNAST - VÄLJAKUTSE TULEVIKUKS

Tegevuskava lähtekohad

Head tervist soovib igaüks – iseenda, oma laste ning majanduslike ja sotsiaalsete hüvede pärast, mida see ühiskonna jaoks kaasa toob. Hea tervis mängib väga olulist rolli pikaajalises majanduskasvus ja säästvas arengus – järjest enam on tõestusmaterjali selle kohta, et suured ei ole mitte tervisele tehtavad kulutused, vaid hoopis halva tervise tõttu tekkivad kulud (tervishoiuteenuste, ravimite, haiguspuhkuse, väiksema produktiivsuse, invaliidisuse ja varajase pensionilejäämise tõttu).¹

Euroopa kodanikud on mures keskkonna mõju pärast nende tervisele ning nad ootavad poliitikutelt tegutsemist. Avalikkuse mure ja asutamislepingust tulenevad kohustused² sunnivad komisjoni paremini kaardistama keskkonna negatiivset mõju tervisele, et sellega tõhusamalt tegeleda. Tegevuskava eesmärk on lisaks heaolu tõstmisele saada ka võimalikult suurt majanduslikku kasu, sest ravimisele ja langenud produktiivsuse tõstmisele tehtavad kulutused on tihti suuremad kui kulud ennetustegevusele.

Eraisikutena saame enamasti ise valida oma elustiili, mis mõjutab ka meie tervist. Seejuures me loodame, et ametivõimud annavad meile usaldusväärset teavet, mille alusel saaksime oma otsuseid vastu võtta, ning et nad kaitsevad meid selliste tervist ja heaolu ähvardavate ohtude eest, mille suhtes me ise midagi teha ei saa. Me ei saa valida õhu kvaliteeti, mida hingame, ega säästa end alati kokkupuutumisest saasteainetega, mis võivad koguneda meie organismi – mõnikord isegi enne sündi. Viimasel ajal koostatud uurimused keskkonna ja tervise seostest sisaldavad ka hinnanguid, mille kohaselt sureb igal aastal õhureostuse tõttu enneaegselt kuus kuni üheksa tuhat prantsuse linnaelanikku³ ning umbes kuuendik laste surmadest ja haigustest on tingitud keskkonnafaktoritest.⁴

Erilise tähelepanu all on see, kuidas keskkond mõjub haavatavatele gruppidele. Strateegias pööratakse suurt tähelepanu lastele, kuna nende kokkupuude saasteainetega ja vastuvõtlikkus nende suhtes on suurem kui täiskasvanutel. Antud hetkel on eesmärk viia ellu mitte ainult strateegias, vaid ka lapse õiguste konventsioonis ja ülemaailmse säästva arengu tippkohtumisel võetud kohustus tagada laste õigus kasvada ja elada tervislikus keskkonnas.

¹ Näiteks Euroopas kulub kopsuhaiguste peale aastas hinnanguliselt 102 miljardit eurot – summa, mis on võrreldav Iirimaa SKT-ga. Krooniline obstruktiivne kopsuhaigus on kõige kulukam hingamiselundite haigus Euroopas. Sellele kulub aastas 38,7 miljardit eurot, millest 74 % (28,6 miljardit eurot) tekib töölt puudunud päevadest. Tootluse vähenemisest tulenevad kaudsed kulud on peaaegu kolm korda nii kõrged kui otsesed tervishoiukulutused. *European Lung White Book, European Respiratory Society (ERS) and the European Lung Foundation (ELF), November 2003.*

² Asutamislepingu artiklid 152 ja 174

³ Prantsuse Keskkonnatervise Ohutuse Agentuuri 2004. aasta raport (http://www.affse.fr/documents/Rapport_1.pdf)

⁴ Francesca Valent, D'Anna Little, Fabio Barbone, Giorgio Tamburlini, *Burden of Disease and Injuries Attributable to Selected Environmental Factors among Europe's Children and Adolescents*, WHO, Geneva 2004 (hetkel trükkimisel)

Nii siseriiklikul kui ka EL-i tasandil tehtav uurimistöö on meie teadmisi mõnede keskkonnaalaste stressorite ja tervise vahelistest seostest märkimisväärselt täiendanud ning võimaldanud vastavalt tegutseda, näiteks vähendada järk-järgult plii kogust mootorikutustes. Oluliselt vähem mõistetakse siiski mitme erineva keskkonnohu keerulise koostoime tagajärgi tervisele.

Uuringud mängivad üliolulist rolli teadmiste baasi ülesehitamisel ja konkreetsete meetmete ettevalmistamisel, et viia Euroopa keskkonna- ja tervisealased uuringud poliitikuteni, samuti Euroopa keskkonna- ja tervisealase tegevuse analüüsimisel ja selles leiduvate lünkade täitmisel. Ka töökeskkonnastrateegiatel on oma mõju tervisele nii töökohal kui ka sellest eemal ning seetõttu tuleks seda valdkonda arendada koostoimes ühenduse tööohutuse- ja töotervishoiustrateegiaga.⁵ Seetõttu andis komisjon 2003. aasta juunis välja keskkonna- ja tervishoiustrateegia (tuntud kui SCALE-algatus),⁶ pakkudes välja tervikliku lähenemise, mis hõlmab tihedamat koostööd tervise, keskkonna ja teaduse valdkonnas. Lisandväärtusena arendatakse välja ühenduse süsteem, mis *seoks omavahel* teavet keskkonnaseisundi, ökosüsteemi ja inimeste tervise kohta. See omakorda muudaks *kogu* keskkonnamõju hindamise inimeste tervisele tõhusamaks, võttes arvesse selliseid mõjusid nagu “kokteil-mõjud”, kombineeritud kokkupuude ja kumulatiivsed mõjud. Strateegia lõppeesmärk on välja arendada keskkonna- ja tervisealane põhjus-tagajärg võrgustik, millest saaks vajalikku teavet, et töötada välja ühenduse poliitika, mis tegeleb tervise stressorite ja mõjude ahelaga.

Arvestades teema laiaulatuslikkust ja keerukust, kasutati strateegias pikaajalist lähenemisviisi, mida rakendatakse tsüklitena, laiendades meie alustadmiste suurenemisel järk-järgult selle ulatust. Nõukogu, Euroopa Parlament ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitasid strateegiat ning rõhutasid vajadust tegevuskava järele, mis toetuks praegustele poliitikavaldkondadele ja programmidele, samuti vajadust tiheda koostöö järele asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Tegevuskava aastateks 2004-2010 on mõeldud EL-ile teaduslikult põhjendatud teabe andmiseks, et aidata kõigil 25 liikmesriigil vähendada teatud keskkonnategurite negatiivseid mõjusid tervisele, ning toetama paremat koostööd keskkonna, tervise ja teaduse valdkonnas tegutsevate isikute ja organisatsioonide vahel. See arvestab teiste institutsioonide huvidega soovitud tegevuste määratlemisel ning on koostatud nii, et ta sobiks olemasolevate tegevustega regionaalsel, siseriiklikul, Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil, eriti Maaailma Tervishoiuorganisatsiooni üleeuroopalise keskkonna- ja terviseprotsessi ning selle eesmärgiga tagada lastele ohutum keskkond.

Tegevuskava põhielemendid

Käesolev tegevuskava katab ajaliselt esimest tsüklit ning see on välja töötatud tihedas koostöös liikmesriikide ekspertide ja peamiste huvigruppide esindajatega. Ka uute liikmesriikide esindajad on olnud protsessi kaasatud selle algusest alates (vaata

⁵ Näiteks nõukogu direktiiv 92/85/EMÜ rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate töökaitse täiustamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta, mis ei kaitse ainult emade, vaid ka laste tervist.

⁶ Komisjoni teatis Euroopa keskkonna- ja tervishoiustrateegia kohta (KOM(2003) 338 lõplik).

II lisast konsultatsiooniprotsessi üksikasju). Plaan keskendub kolmele peamisele teemale:

- teabe liikumise parandamine saasteallikate ja tervist mõjutavate tegurite vaheliste seoste mõistmiseks (tegevused nr 1-4);
- teadmistelünga täitmine, tugevdades keskkonna- ja tervisealast uurimistööd ning tegeldes esile kerkivate keskkonna- ja terviseprobleemidega (tegevused nr 5-8);
- poliitikavaldkondade ülevaatamine ning teabevahetuse parandamine (tegevused nr 9-13).

Konkreetseid tegevusi “vastuse” osas selgitatakse ja arendatakse edasi vastavalt sellele, kuidas meie teadmised nendes küsimustes täienevad. Esimeseks sammuks oleks hinnata keskkonnategurite mõju terviseprobleemidele. See tähendab teadmiste ja teabeahela täiendamist, et mõista, kuidas keskkonnamõjud, sh saasteallikad inimeste tervist erineval viisil mõjutavad. Poliitikavaldkondade hea koordineerituse tagamiseks on oluline keskkonnast ja tervisest parema ülevaate olemasolu. Lisaks tugevdatakse EL-i teadustegevuse raamprogrammi raames teaduslikku uurimistööd, et analüüsida ja täiendada meie teadmisi põhjuslikest seostest keskkonnamõjurite ja inimeste tervise vahel. Alles siis, kui on olemas piisavalt selge tõendusmaterjal, mis on kooskõlas ka ettevaatusprintsibiiga,⁷ saab välja töötada asjakohased poliitilised valikud, et vaadata üle ja vajadusel muuta olemasolevaid ning arendada uusi poliitilisi lahendusi.

Tegevuskava võib alljärgnevalt kokku võtta ning see on üksikasjalikumalt toodud dokumendis “Tehnilised lisad Euroopa keskkonna ja tervise tegevuskavale aastateks 2004-2010”:

1 – TEABE LIIKUMISE PARANDAMINE tervikliku keskkonna- ja tervisealase teabesüsteemi arendamise kaudu saasteallikate ja tervise vahelise seoste mõistmiseks:

Tegevus nr 1: keskkonnatervise indikaatorite väljaarendamine

Tegevus nr 2: tervikliku keskkonnaseiresüsteemi (sealhulgas toiduseiresüsteemi) väljaarendamine, et määrata kindlaks inimeste kokkupuudet mõjuritega

Tegevus nr 3: ühtse lähenemise väljaarendamine bioseirele Euroopas

Tegevus nr 4: koordineerituse tugevdamine ning ühistegevus keskkonna ja tervise valdkonnas

2 - TEADMISTELÜNGA TÄITMINE, tugevdades keskkonna- ja tervisealast uurimistööd ning määratledes esilekerkivaid probleeme

Tegevus nr 5: Euroopa keskkonna- ja tervisealase uurimistöö integreerimine ja tugevdamine

Tegevus nr 6: uurimistöö suunamine haigustele, häiretele ja saastega kokkupuutele

Tegevus nr 7: metodoloogiliste süsteemide arendamine, et analüüsida keskkonna ja tervise vastasmõjusid

Tegevus nr 8: võimalike keskkonna- ja terviseohtude tuvastamise ning nendega tegelemise tagamine

⁷ Ettevaatusprintsibi kohaldamise kriteeriumid on ära toodud komisjoni teatises KOM(2000)1 lõplik

3 - VASTUS: POLIITIKA ÜLEVAATAMINE NING TEABEVAHETUSE PARANDAMINE teadlikkuse tõstmise, riskikommunikatsiooni, koolituse ja hariduse edendamise kaudu, et anda kodanikele teavet, mida nad vajavad õigete tervisealaste otsuste tegemiseks, ning tagamaks iga valdkonna asjatundjate teadlikkust keskkonna ja tervise vastasmõjudest.

Tegevus nr 9 : koostöö edendamine rahvatervisega seotud tegevuste ja keskkonnatervise mõjurite valdkonnas läbi rahvaterviseprogrammi

Tegevus nr 10 : asjatundjate koolituse toetamine ja organisatsioonilise suutlikkuse tõstmine keskkonna ja tervise valdkonnas

läbi riskide vähendamise poliitika ülevaatamise ja kohandamise

Tegevus nr 11 : olemasolevate riskide vähendamise meetmete koordineerimine ja prioriteetsetele haigustele keskendumine

Tegevus nr 12 : siseruumide õhu kvaliteedi parandamine

Tegevus nr 13 : elektromagnetväljadega seonduvate arengute jälgimine

Tegevuskava alguses keskendutakse eelkõige sellele, et mõista paremini seoseid keskkonnamõjurite ja hingamiseldite haiguste, neuro-arenguhäirete, vähi ja sisesekreetsiooni kahjustajate mõjude vahel. Nende mitmetel põhjustel tekkivate haiguste ja seisundite puhul on viiteid ja esialgseid tõendeid selle kohta, et keskkonnamõjurid võivad nende arenemisel ja süvenemisel oma osa mängida. Keskkonna rolli täpsemaks iseloomustamiseks ja iga haiguste kategooria kõige olulisematele haigustele ja seisunditele keskendumiseks on vaja rohkem teavet. Tegevuskava näeb ette vastavalt suunatud uurimistegevused, et täiendada ja täpsustada teadmisi vastavatest põhjuslikest seostest. Samal ajal parandatakse terviseaset, et saada parem ettekujutus haiguste esinemisest kogu ühenduse territooriumil.

Teine oluline viis teabe saamiseks on jälgida keskkonna (sh toidu) kaudu toimunud kokkupuudet mõjuritega, mida on enim nende haiguste esinemisega seostatud. Selleks et arendada välja sidus võrgustik terviklikuks saastega kokkupuutumise seireks, viidi ellu kolm pilootprojekti ainete suhtes, mille osas on juba olemas andmete kogumise ja seire süsteem (dioksiinid ja PCB-d,⁸ raskemetallid ja sisesekreetsioonisüsteemi kahjustajad). Tegevuskava rakendab seda raamistikku, et hinnata kokkupuudet mitte ainult nn pilootainetega, vaid kõigi peamiste keskkonnamõjuritega, mida on seostatud terviseprobleemidega, ning kohandab vajadusel keskkonna ja toidu seiramist.⁹

Kui vastav riskipõhine teave on olemas, saavad nii üksikisikud kui ka avaliku sektori poliitikakujundajad teha asjakohaseid riskijuhtimisotsuseid. Mõlemal puhul on kommunikatsioon ja teadlikkuse tõstmine oluline, et tagada hästiinformeeritud ja teaduslikult põhjendatud otsuste tegemist.

Mure laste pärast läbib kogu tegevuskava. Seire käigus käsitletakse mitut väga olulist laste tervisega seonduvat küsimust, näiteks kokkupuudet keskkonnastressoritega,

⁸ Polüklooritud bifenuülid.

⁹ Lisaks üldise metodoloogia arendamisele tegid töörühmad palju ettepanekuid konkreetsete ainete kohta. Nendega arvestatakse nendele ainetele suunatud komisjoni algatuste juures, näiteks dioksiini ja PCB strateegias (KOM(2001)593), sisesekreetsioonisüsteemi kahjustajate strateegias (KOM(1999)706) ja peatselt valmivas elavhõbeda strateegias.

mille suhtes lapsed on eriti tundlikud. Uurimistöö vastuvõtlikkuse kohta on eriti oluline, et poliitilisi lahendusi saaks kohandada laste vajadustele nendel puhkudel, kus nad on eriti haavatavad. Tegevuskava ettepanekud siseruumi õhusaaste kohta on siinkohal heaks näiteks, kuna ka teaduslik tõestusmaterjal näitab, et keskkonnast tulev tubakasuits (passiivne suitsetamine) avaldab märgatavat mõju just laste tervisele.

Komisjoni 2003. aasta juuni teatis tõstis esile regionaalseid erinevusi Euroopa keskkonnatervise alastes probleemides. Näiteks prevaleerivad mitmes uues liikmesriigis vee kaudu edasikanduvad haigused ja suurem on kokkupuude välisõhu saastega, teistes liikmesriikides esineb aga enam astmat. Nende erinevuste vähendamiseks on juba palju ette võetud ja võetakse ka praegu ning tänu pingutustele on juba suudetud märkimisväärselt vähendada õhusaastet ning sellest tingitud surmade ja hingamiseldundite haiguste arvu. Tegevuskavaga otsitakse ühtlasi ka võimalust parandada teavet ja teadmisi erinevuste kohta, mis esinevad laienenud liidu regioonide ja riikide vahel, arvestades käimasolevate EL-i rahastatavate projektide tulemusi heitkoguste (näit dioksiinide) vähendamiseks uutes liikmesriikides.

Kuidas tegevuskava rakendatakse?

Keskkonnast tingitud terviseprobleemide mõistmine ja nende vastu võitlemine eeldab pidevat koostööd paljude poolte – liikmesriikide, siseriiklike, regionaalsete ja kohalike ametiasutuste, keskkonna-, tervise- ja teadusühenduste, tööstuse, põllumajandusettevõtete ja huvigruppide – vahel. Selles keerulises valdkonnas edu saavutamine on järgmiste osapoolte ülesanne:

- liikmesriigid, kes vastutavad seire- ja riskijuhtimismeetmete rakendamise eest. Veelgi enam, nad vastutavad ka uurimistöö, sellealase hariduse ja koolituse eest, mis on keskkonna- ja tervisevaldkonna seisukohalt võtmetähtsusega, et tagada siseriiklikul tasandil saavutatud tulemuste kasutamine EL-i tasandil toimivas diskussioonis ning EL-i teabe levimine siseriiklikule ja kohalikule tasandile;
- huvigrupid – tööstusettevõtted ja kodanikuühiskond –, kes mängivad võtmerolli tuvastatud ohtude kohta saadud teabe ülekandmisel ennetustegevusse ja uuenduslike lahenduste väljapakumisel;
- komisjon, kes jätkuvalt kaasab enda pädevuse piires oma tegevusse olulisi pooli ja edendab koostööd EL-i tasandil ning peab sidet Euroopa Keskkonnaagentuuri, Euroopa Toiduohutusameti ja teiste asjaomaste asutustega. Huvigrupid kaasatakse läbi nõuanderühma (mis moodustatakse liikmesriikidest, huvigruppidest ja rahvusvahelistest organisatsioonidest) täies mahus rakendusprotsessi. Vajalikul määral konsulteeritakse asjakohaste teaduskomiteede ja töörühmadega. 2007. aastal koostab komisjon vahearuande tegevuskava rakendamise kohta. Komisjon viib tegevusi ellu olemasolevate algatuste ja programmide raames, millele juba on ressursse eraldatud, eriti rahvatervise programmi, kuuenda teadusuuringute raamprogrammi ja asjaomaste teenistuste tegevuseelarve abil;
- rahvusvahelised organisatsioonid nagu Maailma Tervishoiuorganisatsioon, OECD ja ÜRO organid, kellel on pikaajalised keskkonna- ja tervishoiualased kogemused.

Edasine koostöö nendega on väga oluline, et tagada tulevikus nende asjatundlikkuse kasutamine tegevuse planeerimisel.

Rahvusvaheline mõõde – keskkonna- ja tervisealane ministrite konverents Budapestis

Käesolev tegevuskava on komisjoni panus keskkonna- ja tervisealasele neljandale ministrite konverentsile, mille organiseeris Maailma Tervishoiuorganisatsioon Budapestis 2004. aasta juunis. Tegevuskava on koostatud nii, et see oleks kooskõlas ministrite deklaratsiooniga ning Euroopa laste keskkonna- ja tervisealase tegevuskavaga (*Children's Environment and Health Action Plan for Europe – CEHAPÉ*), mis kavatsetakse Budapestis vastu võtta.

Budapesti järelduste rakendamisel jätkab komisjon aktiivset koostööd Maailma Tervishoiuorganisatsiooniga kõikides keskkonna ja tervise koosmõju käsitlevates küsimustes.